

HOLL ISTVÁN 1938-2000

CSÖGE

„A színész bámulatos koncentrációval válik a lehetetlent vágyó Caligulává, ugyanakkor alakítását valami csendes szomorúság hatja át. Mintha a császár eleve tudná, hogy hiába gyürkőzik neki a maga vállalta feladatnak, a tökéletes szabadság elérésének, hiába a sok kiosztott halál, az emberek válogatott megalázása, sorsát nem kerülheti el. A legszélsőségesebb indulatkitörésekben, a legvadabb mozdulatokban, a legravaszabb tettegekben is érződik ez a szomorúság - Caligula ettől válik emberközeli. Nemcsak borzadunk a tetteitől, nemcsak elítéljük őt, szánjuk is... A színész a nem könnyű mozgásfeladatokat éppoly maradéktalanul oldotta meg, mint a komoly artikulációs nehézségű szövegek interpretálását. Mindent győz szemlémi és fizikai energiával.”

Így láttam csaknem negyedszázaddal ezelőtt Holl Istvánt a pécsi *Caligula* címszerepében. rendítő és maradandó élmény volt az az előadás: először szólt meg színpadon Albert Camus gondolatilag nagyon fontos drámája, s egy rendkívüli rendező - Paál István - és színész sorsdöntő, sokat ígérő találkozásának lehettünk tanúi.

Holl Istvánt természetesen azt megelőzően is láttam filmen és színpadon, s mindig kitűnt remek figuráival, pontos karakterformálásával. Láttam az Ifjúsági Színházban gyerekszínészként, a Petőfi Színház emlékezetes *Espresso* Bongójában énekelni-táncolni, majd a hatvanas-hetvenes évek pécsi korszakának csaknem minden szerepében. Láttam jampec- és más deviáns figurák alakítójaként meg táncoskomikusként és Sík Ferenc felejthetetlen *Tévedések* vígjátékának Antipholusaként (Győry Emil - aki oly sokszor volt egyenrangú partnere - játszotta az ikerfiguráját), Illyés Gyula- és Hernádi Gyula-ös-bemutatók egyik sikerre vívőjeként, sőt még a Pécsi Balett táncosaként is. Meg Peer Gyntként. A *Caligula* azonban más volt. „Szerep és személyiség tökéletes egybeesése - ahogy egy interjúban ő maga fogalmazott. - Találkoznom kellett Istivel és a *Caligulával*.”

Aztán következett tizenhárom év, amikor sűrűn váltogatta a színházakat. Azokban az esztendőkből is sikerrel játszott nagy szerepeket (például a *Leart*, *Kossuthot*, *Shylockot*, *Stanleyt* A *vágy* villamosában,

az Öreg sámánt Ratkó József

Segítsd a királyt! című drámájában), de nem volt véletlen a sok váltás.

Úzte-hajtotta valami az amúgy is nyughatatlan embert. „Amikor elegendő lett, továbbálltam. Es megpróbáltam magam megoldani azt, amit közösen kellett volna. Hogy ne hülyüljek el teljesen, hogy még alkalmas legyek egy találkozásra, ha a sors felém vezérel valakit, aki tehetséges” - nyilatkozta Bérczes Lászlónak (SZÍNHÁZ, 1998. október). Elégedetlen volt. Önmagával is, de főleg másokkal. A színházi közállapotokkal. Menekült. Újabb és újabb feladatokba, zenés vígjátékok és operettek rendezésébe. S gyakran a menekülés önpusztító formáit választotta. Életének súlyos mélypontjai voltak, de mindannyiszor talpra állt. Dacból, a csak azért is virtusából, az élni és tenni akarás vágyából merített erőt.

Ot évet töltött Veszprémben, s ismét találko

zott Paál Istvánnal. Ekkor azonban már egyikük sem volt olyan alkotóerőben és állapotban, mint 1976-ban, a *Caligula* idején. Veszprémben is a fiatal társulat egyik meghatározó tagja volt, de amikor 1996-ban Székely Gábor az alakuló Új Színházba hívta, Holl István sok-sok vidéki év után ismét fővárosi színész lett.

S újból létrejött a nagy találkozás. Amit Holl Istvánnak hajdan Paál István jelentett - Paál Isti, akinek pályáját egy pillanatban szintén az határozta meg, hogy Székely Gábor a színházhoz hívta -, most Székely és fiatal rendezőtársai jelentették. Es Csöge - ahogy gyerekkora óta (amikor testvéreivel utcai zenéléssel járult hozzá a család fenntartásához) mindenki hívta - megnyugodott, művészete ismét kiteljesedett. A *Merlin* címszerepe, a *Patika* Tanítója, a *Don Juan* Dimanche ura, a *Hamlet* Színész Királya, az *Ivanov* Lebegyeye - színészi remeklés.

Aztán sor került a Székely-féle Új Színház utolsó bemutatójára, a *Koldusoperára*, amelyben Csöge Peachumot játszotta. A második előadás délutánján szembesült az orvosi diagnózissal: tüdőrák.

Megingott, de ez a tény sem tudta leteperni. „Talán van egy fél évem, egy évem vagy akár tíz. Ezt az időt úgy kellene leélni, mintha semmi bajom sem lenne. Magyarul: méltósággal. Ehhez mérhetetlen akaraterő kell... Arra vágyom, hogy elég kemény tudjak maradni ahhoz, hogy ne nyavalyogjak. Hogy ne sajnáljon senki, mert nem szorulok rá. Nem kell engem azért jobban szeretni, mert van rajtam egy bélyeg” - mondta Bérczes László idézett interjújában.

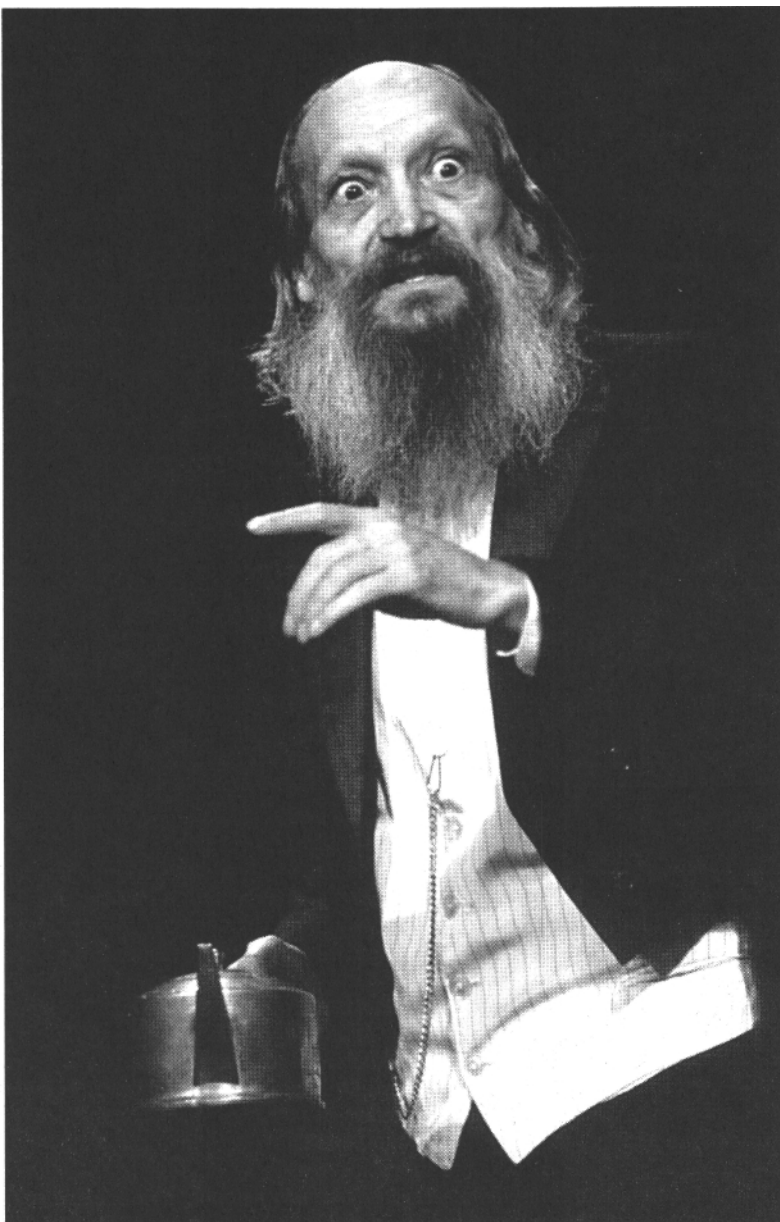
Aligha azért vált nyilvános ünnepléssé a hatvanadik születésnapja, mert a betegsége miatt jobban szerették. A *Koldusopera* utolsó előadása csodálatos ünnep lett: a búcsú fájdalmát feloldotta egy mindenki által szeretett, bár magát nem egy könnyen szeretni hagyó ember köszöntése.

Csögének volt akaraterje, és méltósággal viselte betegségét. Mint annyiszor az életében, ezúttal is kivonult a világból. Egyedül akart maradni. Még eljátszotta a *Cseresznyés kert* Firsztét. Az öreg inas színpadi halálával estéről estére máigukusan üzte el a valódi halált.

Aztán nincs tovább.

Csöge már nem mondhatja

NÁNAY ISTVÁN

Holl István utolsó szerepében, *Firszként* (Koncz Zsuzsa felvétele)